

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 13ης Μαρτίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης – Μεταναστευτική πολιτική – Δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης – Οδηγία 2003/86/EK – Εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας – Άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο γ' – Αποκλεισμός δικαιούχων επικουρικής προστασίας – Επέκταση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης στα εν λόγω πρόσωπα βάσει του εθνικού δικαίου – Αρμοδιότητα του Δικαστηρίου – Άρθρο 11, παράγραφος 2 – Έλλειψη επίσημων δικαιολογητικών που να βεβαιώνουν τους οικογενειακούς δεσμούς – Εξηγήσεις θεωρούμενες μη πειστικές – Υποχρεώσεις των αρχών των κρατών μελών να προβαίνουν σε συμπληρωματικές ενέργειες – Όρια»

Στην υπόθεση C-635/17,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το rechtbank Den Haag zittingsplaats Haarlem (δικαστήριο Χάγης, μεταβατική έδρα Haarlem, Κάτω Χώρες) με απόφαση της 14ης Νοεμβρίου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο αυθημερόν, στο πλαίσιο της δίκης

E.

κατά

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Arabadjiev (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, T. von Danwitz, M. Berger, C. Vajda και P. G. Xuereb, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Wahl

γραμματέας: K. Malacek, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 17ης Οκτωβρίου 2018,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο E., εκπροσωπούμενος από τους M. L. van Riel και C. J. Ullersma, advocaten,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. K. Bulterman και C. S. Schillemans,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον G. Wils και τη C. Cattabriga,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 29ης Νοεμβρίου 2018,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο γ', και του άρθρου 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης (ΕΕ 2003, L 251, σ. 12).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Ε., ανηλίκου υπηκόου Ερυθραίας ο οποίος διαμένει στο Σουδάν, και του Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (Υφυπουργού Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, Κάτω Χώρες) (στο εξής: Υφυπουργός), με αντικείμενο την απόρριψη από τον τελευταίο της αίτησης οικογενειακής επανένωσης που υπέβαλε υπέρ του Ε. η Α., υπήκοος Ερυθραίας με καθεστώς επικουρικής προστασίας στις Κάτω Χώρες, η οποία υποστηρίζει ότι είναι θεία και κηδεμόνας του Ε.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2003/86

- 3 Η αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 2003/86 έχει ως εξής:

«Θα πρέπει να αποδίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην κατάσταση των προσφύγων, εξαιτίας των λόγων που τους υποχρέωσαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους και που τους εμποδίζουν να διεξάγουν εκεί κανονικό οικογενειακό βίο. Θα πρέπει, συνεπώς, να προβλεφθούν πιο ευνοϊκές προϋποθέσεις για την άσκηση του δικαιώματός τους οικογενειακής επανένωσης.»
- 4 Το άρθρο 2 της οδηγίας 2003/86, το οποίο περιέχεται στο κεφάλαιο I, με τίτλο «Γενικές διατάξεις», ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

 - α) “υπήκοος τρίτης χώρας”: κάθε πρόσωπο που δεν είναι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 17 παράγραφος 1 της συνθήκης·
 - β) “πρόσφυγας”: κάθε υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που απολαύει καθεστώςτος πρόσφυγα κατά την έννοια της Σύμβασης της Γενεύης περί του καθεστώςτος των προσφύγων, της 28ης Ιουλίου 1951, όπως τροποποιήθηκε από το πρωτόκολλο που υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 31 Ιανουαρίου 1967·
 - γ) “συντηρών”: υπήκοος τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα σε κράτος μέλος και υποβάλλει, ο ίδιος ή τα μέλη της οικογένειάς του, αίτηση οικογενειακής επανένωσης προκειμένου να επανενωθούν μαζί του/της·

- δ) “οικογενειακή επανένωση”: η είσοδος και η διαμονή σε κράτος μέλος των μελών της οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα στο συγκεκριμένο κράτος μέλος, προκειμένου να διατηρηθεί η οικογενειακή ενότητα, ασχέτως εάν οι οικογενειακοί δεσμοί δημιουργήθηκαν πριν ή μετά την είσοδο του διαμένοντος·
- ε) “άδεια διαμονής”: κάθε είδους εξουσιοδότηση που εκδίδεται από τις αρχές κράτους μέλους βάσει της οποίας επιτρέπεται σε υπήκοο τρίτης χώρας να διαμένει νόμιμα στην επικράτειά του [...]

[...]».

- 5 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο I, ορίζει τα εξής:

«1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται όταν ο συντηρών κατέχει άδεια διαμονής που έχει εκδοθεί από κράτος μέλος διάρκειας ισχύος ανώτερης ή ίσης με ένα έτος, ο οποίος έχει εύλογη προοπτική να αποκτήσει δικαίωμα μόνιμης διαμονής, εφόσον τα μέλη της οικογένειάς του/της είναι υπήκοοι τρίτης χώρας, ανεξάρτητα από το καθεστώς τους.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται όταν ο συντηρών:

[...]

- γ) έχει λάβει άδεια διαμονής σε κράτος μέλος δυνάμει επικουρικών μορφών προστασίας, σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις, την εθνική νομοθεσία ή τις πρακτικές των κρατών μελών, ή ζητεί άδεια να διαμείνει σε αυτή τη βάση και αναμένει απόφαση σχετικά με το καθεστώς του.

[...]

5. Η παρούσα οδηγία δεν επηρεάζει τη δυνατότητα των κρατών μελών να θεσπίζουν ή να διατηρούν ευνοϊκότερες διατάξεις.»

- 6 Το άρθρο 4 της οδηγίας 2003/86, το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο II με τίτλο «Μέλη της οικογένειας», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα κράτη μέλη επιτρέπουν την είσοδο και τη διαμονή, δυνάμει της παρούσας οδηγίας και υπό την επιφύλαξη της τήρησης των προϋποθέσεων που αναφέρονται στο κεφάλαιο IV, καθώς και στο άρθρο 16, των ακόλουθων μελών της οικογένειας:

[...]

- γ) των ανήλικων τέκνων, συμπεριλαμβανομένων των θετών τέκνων του συντηρούντος, όταν ο συντηρών έχει την επιμέλεια και την ευθύνη συντήρησης των τέκνων. [...]

[...]

Τα ανήλικα τέκνα που αναφέρονται στο παρόν άρθρο πρέπει να είναι νεότερα από την ηλικία ενηλικίωσης που προσδιορίζεται από το δίκαιο του οικείου κράτους μέλους και να μην είναι έγγαμα.

[...]»

- 7 Σύμφωνα με το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής, το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο III, με τίτλο «Υποβολή και εξέταση της αίτησης»:

«1. Τα κράτη μέλη καθορίζουν εάν, για την άσκηση του δικαιώματος οικογενειακής επανένωσης, υποβάλλεται αίτηση εισόδου και διαμονής στις αρμόδιες αρχές του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους είτε από τον συντηρούντα είτε από το/τα μέλος/μέλη της οικογένειας.

2. Η αίτηση συνοδεύεται από δικαιολογητικά που αποδεικνύουν την οικογενειακή σχέση και την τήρηση των όρων που προβλέπονται στα άρθρα 4 και 6 και, όπου χωρεί η εφαρμογή τους, στα άρθρα 7 και 8, και από ακριβή αντίγραφα των ταξιδιωτικών εγγράφων του μέλους ή των μελών της οικογένειας.

Εφόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο, προκειμένου να αποδειχθεί η ύπαρξη οικογενειακής σχέσης, τα κράτη μέλη μπορούν να πραγματοποιούν συνεντεύξεις με τον συντηρούντα και το μέλος ή τα μέλη της οικογένειάς του και να διενεργούν οποιαδήποτε άλλη έρευνα που κρίνουν αναγκαία.

[...]

4. Μόλις καταστεί δυνατόν και, σε κάθε περίπτωση, το αργότερο εντός εννέα μηνών από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης, οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους κοινοποιούν γραπτώς την απόφαση στο πρόσωπο, το οποίο υπέβαλε την αίτηση.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις που έχουν σχέση με το σύνθετο χαρακτήρα της εξέτασης της αίτησης, η προθεσμία που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο μπορεί να παρατείνεται.

Η απόφαση απόρριψης της αίτησης πρέπει να είναι αιτιολογημένη. Ενδεχόμενες συνέπειες από το γεγονός ότι δεν έχει ληφθεί απόφαση έως το τέλος της περιόδου που αναφέρεται στο πρώτο εδάφιο, καθορίζονται από την εθνική νομοθεσία του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους.

5. Κατά την εξέταση μιας αίτησης, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να λαμβάνουν δεόντως υπόψη το μείζον συμφέρον των ανηλίκων τέκνων.»

- 8 Το άρθρο 10 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο V, με τίτλο «Οικογενειακή επανένωση προσφύγων», ορίζει στην παράγραφο 2 τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση με άλλα μέλη της οικογένειας μη αναφερόμενα στο άρθρο 4, εφόσον για τη συντήρησή τους υπεύθυνος είναι ο πρόσφυγας.»

- 9 Το άρθρο 11 της οδηγίας 2003/86, που περιλαμβάνεται στο ίδιο κεφάλαιο V, διευκρινίζει τα εξής:

«1. Το άρθρο 5 ισχύει όσον αφορά την υποβολή και την εξέταση αίτησης υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου.

2. Όταν ο πρόσφυγας αδυνατεί να προσκομίσει επίσημα δικαιολογητικά που να αποδεικνύουν τους οικογενειακούς δεσμούς, το κράτος μέλος εξετάζει άλλα αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία αξιολογούνται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και αφορούν την ύπαρξη αυτών των δεσμών. Απόφαση απόρριψης της αίτησης δεν μπορεί να θεμελιώνεται αποκλειστικά στην απουσία των εν λόγω δικαιολογητικών.»

- 10 Το κεφάλαιο VII της οδηγίας αυτής, το οποίο αφορά «[κ]υρώσεις και ένδικα μέσα», περιλαμβάνει τα άρθρα 16 έως 18 της οδηγίας αυτής.

11 Το άρθρο 16, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να απορρίπτουν αίτηση εισόδου και διαμονής για λόγους οικογενειακής επανένωσης, να ανακαλούν ή να αρνούνται να ανανεώσουν την άδεια διαμονής των μελών της οικογένειας, εφόσον καταδεικνύεται:

α) ότι χρησιμοποιήθηκαν ψευδείς ή παραπλανητικές πληροφορίες, πλαστά ή παραποιημένα έγγραφα, ότι διαπράχθηκε με οποιοδήποτε τρόπο απάτη ή χρησιμοποιήθηκαν άλλα παράνομα μέσα·

[...]».

12 Το άρθρο 17 της ίδιας οδηγίας ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη λαμβάνουν δεόντως υπόψη το χαρακτήρα και τη σταθερότητα των οικογενειακών δεσμών του προσώπου και τη διάρκεια διαμονής του στο κράτος μέλος καθώς και την ύπαρξη οικογενειακών, πολιτιστικών και κοινωνικών δεσμών με τη χώρα καταγωγής του, σε περίπτωση απόρριψης αίτησης, ανάκλησης ή άρνησης της ανανέωσης της άδειας διαμονής, ή σε περίπτωση λήψης μέτρου απομάκρυνσης εις βάρος του συντηρούντος ή μελών της οικογένειάς του.»

Οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2003/86

13 Η ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, της 3ης Απριλίου 2014, σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά την εφαρμογή της οδηγίας 2003/86 [COM(2014) 210, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές], περιέχει τα ακόλουθα χωρία:

«[...]

3. Υποβολή και εξέταση της αίτησης

[...]

3.2. Δικαιολογητικά

Σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2, η αίτηση οικογενειακής επανένωσης πρέπει να συνοδεύεται:

α) από δικαιολογητικά που αποδεικνύουν την οικογενειακή σχέση·

[...]

Τα κράτη μέλη διαθέτουν ορισμένο περιθώριο εκτιμήσεως προκειμένου να αποφασίσουν αν είναι κατάλληλο και αναγκαίο να εξακριβωθεί η ύπαρξη οικογενειακής σχέσης μέσω συνεντεύξεων ή άλλων ερευνών, συμπεριλαμβανομένων των εξετάσεων DNA. Τα κριτήρια της καταλληλότητας και της απαραίτητης αναγκαιότητας σημαίνουν ότι οι έρευνες αυτές δεν επιτρέπονται αν είναι διαθέσιμα άλλα κατάλληλα και λιγότερο περιοριστικά μέσα για την απόδειξη της ύπαρξης οικογενειακής σχέσης. Κάθε αίτηση, τα δικαιολογητικά που τη συνοδεύουν και ο “κατάλληλος” και “αναγκαίος” χαρακτήρας των συνεντεύξεων και λοιπών ερευνών πρέπει να εκτιμώνται κατά περίπτωση.

[...]

6. Οικογενειακή επανένωση για τους δικαιούχους διεθνούς προστασίας

6.1. Πρόσφυγες

[...]

Η Επιτροπή επισημαίνει ότι οι διατάξεις του κεφαλαίου V πρέπει να ερμηνεύονται υπό το πρίσμα των αρχών του άρθρου 5, παράγραφος 5, και του άρθρου 17. Ως εκ τούτου, κατά την εξέταση των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης που υποβάλλονται από πρόσφυγες, τα κράτη μέλη οφείλουν να προβαίνουν σε ισόρροπη και εύλογη εκτίμηση όλων των διακυβευόμενων σε κάθε περίπτωση συμφερόντων, μεριμνώντας συγχρόνως ώστε να λαμβάνουν δεόντως υπόψη το μείζον συμφέρον των ανηλίκων τέκνων [...]. Κανένα στοιχείο λαμβανόμενο μεμονωμένα υπόψη δεν μπορεί να οδηγεί αυτομάτως στη λήψη απόφασης· κάθε στοιχείο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη αποκλειστικά ως ένα από τα στοιχεία που ασκούν επιρροή στην υπόθεση [...]

[...]

6.1.2. Έλλειψη επίσημων δικαιολογητικών

Σύμφωνα με το άρθρο 11, όσον αφορά την υποβολή και την εξέταση αίτησης, το άρθρο 5 εφαρμόζεται, υπό την επιφύλαξη της παρέκκλισης που εισάγει το άρθρο 11, παράγραφος 2, σχετικά με τα επίσημα δικαιολογητικά. Έτσι, δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 2, τα κράτη μέλη μπορούν να θεωρούν ότι τα δικαιολογητικά αποδεικνύουν την οικογενειακή σχέση, καθώς και να διεξάγουν συνεντεύξεις και σε οποιαδήποτε άλλη έρευνα θεωρούν κατάλληλη και αναγκαία.

Εντούτοις, η ιδιαίτερη κατάσταση των προσφύγων που υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους συνεπάγεται ότι είναι συχνά αδύνατο ή επικίνδυνο για τους πρόσφυγες ή τα μέλη της οικογένειάς τους να προσκομίσουν επίσημα έγγραφα ή να έλθουν σε επαφή με τις διπλωματικές ή προξενικές αρχές της χώρας καταγωγής τους.

Το άρθρο 11, παράγραφος 2, αναφέρει ρητώς, χωρίς να αφήνει περιθώριο εκτιμήσεως, ότι η έλλειψη δικαιολογητικών δεν μπορεί να αποτελεί τον μόνο λόγο απόρριψης μιας αίτησης και υποχρεώνει τα κράτη μέλη, σε μια τέτοια περίπτωση, να “[εξετάζουν] άλλα αποδεικτικά στοιχεία” της ύπαρξης οικογενειακής σχέσης. Δεδομένου ότι αυτά τα “άλλα αποδεικτικά στοιχεία” πρέπει να αξιολογούνται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, τα κράτη μέλη διαθέτουν ορισμένο περιθώριο διακριτικής ευχέρειας, αλλά υποχρεούνται να θεσπίζουν σαφείς κανόνες που να διέπουν τις σχετικές απαιτήσεις όσον αφορά τα αποδεικτικά στοιχεία. Παραθέτουμε ως παραδείγματα “άλλων αποδεικτικών στοιχείων” για την ύπαρξη οικογενειακής σχέσης τις γραπτές ή προφορικές δηλώσεις του αιτούντος, τις συνεντεύξεις που πραγματοποιούνται με τα μέλη της οικογένειας ή τις έρευνες σχετικά με την κατάσταση στο εξωτερικό. Οι δηλώσεις αυτές μπορούν στη συνέχεια, παραδείγματος χάριν, να ενισχύονται από δικαιολογητικά, όπως έγγραφα, οπτικοακουστικό υλικό, αντικείμενα (διπλώματα, απόδειξη μεταφοράς χρημάτων κ.λπ.) ή από τη γνώση της συγκεκριμένης κατάστασης.

Η εξατομικευμένη εκτίμηση που προβλέπεται από το άρθρο 17 απαιτεί από τα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη όλα τα στοιχεία που ασκούν επιρροή κατά την εξέταση των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίζει ο αιτών, ιδίως την ηλικία, το φύλο, την εκπαίδευση, την καταγωγή και την κοινωνική θέση, καθώς και τις συγκεκριμένες πολιτισμικές παραμέτρους. Η Επιτροπή εκτιμά ότι, εάν, μετά την εξέταση των λοιπών ειδών αποδεικτικών στοιχείων, διατηρούνται σοβαρές αμφιβολίες ή υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις πρόθεσης απάτης, μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε έσχατη ανάγκη εξετάσεις DNA [...]. Σε μια τέτοια περίπτωση, η Επιτροπή εκτιμά ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να τηρούν τις αρχές της [Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (HCR)] σχετικά με τις εξετάσεις DNA [...]

[...]».

Το ολλανδικό δίκαιο

- 14 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η οδηγία 2003/86 μεταφέρθηκε στην ολλανδική έννομη τάξη με τον *Vreemdelingenwet 2000* (νόμο του 2000 περί αλλοδαπών), τη *Vreemdelingen-circulaire 2000* (εγκύκλιο του 2000 περί αλλοδαπών) και τη *Werkinstructie 2014/9* (υπηρεσιακή οδηγία 2014/9).
- 15 Το αιτούν δικαστήριο, το *rechtbank Den Haag zittingsplaats Haarlem* (δικαστήριο Χάγης, μεταβατική έδρα Haarlem, Κάτω Χώρες) διευκρινίζει ότι το Βασίλειο των Κάτω Χωρών μετέφερε τις ευνοϊκότερες διατάξεις του κεφαλαίου V της οδηγίας αυτής σχετικά με την οικογενειακή επανένωση των προσφύγων, συμπεριλαμβανομένων των προαιρετικών διατάξεων που περιέχονται σε αυτό. Ειδικότερα, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών επέλεξε να εφαρμόσει την εν λόγω οδηγία στους δικαιούχους επικουρικής προστασίας, μολοντί, σύμφωνα με το άρθρο της 3, παράγραφος 2, στοιχείο γ', η οδηγία δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση τους. Ο Ολλανδός νομοθέτης κατέστησε έτσι εφαρμοστέο στην περίπτωση τους το εν λόγω κεφάλαιο V κατά τρόπο άμεσο και ανεπιφύλακτο.
- 16 Η εγκύκλιος του 2000 περί αλλοδαπών και η υπηρεσιακή οδηγία 2014/9 αφορούν ιδίως την εκτίμηση της απόδειξης της οικογενειακής σχέσης μεταξύ του αιτούντος και του υπηκόου τρίτης χώρας υπέρ του οποίου υποβάλλεται η αίτηση οικογενειακής επανένωσης. Από τούτο προκύπτει ότι ο Υφυπουργός δέχεται την αίτηση αυτή εφόσον αποδεικνύεται ότι ο υπήκοος τρίτης χώρας αποτελεί πράγματι μέλος της οικογένειας του συντηρούντος.
- 17 Κατά το αιτούν δικαστήριο, ο συντηρών οφείλει να αποδεικνύει συναφώς ότι ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας αποτελούσε όντως μέλος της οικογένειάς του πριν την άφιξη του συντηρούντος στις Κάτω Χώρες και ότι η πραγματική οικογενειακή σχέση δεν έχει διαρραγεί. Καίτοι ο αιτών οφείλει, καταρχήν, να το αποδείξει με έγγραφα, έχει ωστόσο τη δυνατότητα, ελλείψει τέτοιων εγγράφων, να παράσχει συμπληρωματικές πληροφορίες ή πειστικές, αξιόπιστες και συνεπείς εξηγήσεις σχετικά με την ιδιότητα του ενδιαφερόμενου υπηκόου τρίτης χώρας ως μέλους της οικογένειάς του. Ειδικότερα, προκειμένου να διαπιστωθεί αν ένας κηδεμονευόμενος ανήλικος αποτελεί πράγματι μέλος της οικογένειας του συντηρούντος, λαμβάνεται υπόψη, μεταξύ άλλων, ο λόγος για τον οποίον εντάχθηκε στην οικογένεια αυτή.
- 18 Τέλος, σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η απόδειξη πραγματικού οικογενειακού δεσμού με επίσημα έγγραφα ή με εξέταση DNA, υπάρχει η δυνατότητα διεξαγωγής συνέντευξης η οποία περιλαμβάνει ερωτήσεις ταυτοποίησης. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τούτο ισχύει ιδίως σε περιπτώσεις κηδεμονευόμενων ανηλίκων στο πλαίσιο της διαδικασίας οικογενειακής επανένωσης.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 19 Η Α. και η κόρη της διαμένουν από τις 11 Μαρτίου 2015 μόνιμα στις Κάτω Χώρες με καθεστώς επικουρικής προστασίας, κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2003/86. Στις 16 Απριλίου 2015, η Α. υπέβαλε ενώπιον των αρμόδιων ολλανδικών αρχών αίτηση οικογενειακής επανένωσης υπέρ του Ε.
- 20 Προς στήριξη της αίτησης αυτής, η Α. προσκόμισε βεβαίωση του Απελευθερωτικού Μετώπου της Ερυθραίας της 6ης Απριλίου 2015 (στο εξής: βεβαίωση του ΑΜΕ), από την οποία προέκυπτε, κατά την ίδια, ότι είναι η θεία του Ε., η οποία έχει την κηδεμονία του μετά τον θάνατο των βιολογικών του γονέων, όταν αυτός ήταν πέντε ετών. Ισχυρίστηκε επίσης ότι από το 2013, οπότε και εγκατέλειψαν την Ερυθραία, ο Ε., ο οποίος ήταν τότε δέκα ετών, διέμενε μαζί της στο Σουδάν, μέχρις ότου η ίδια μετέβη στις Κάτω Χώρες. Σήμερα, κατά την ίδια, ο Ε. εξακολουθεί να διαμένει στο Σουδάν σε ανάδοχη οικογένεια.
- 21 Με απόφαση της 12ης Μαΐου 2016, ο Υφυπουργός απέρριψε την αίτηση οικογενειακής επανένωσης.

- 22 Ο Υφυπουργός στηρίχθηκε κατ' αρχάς στο γεγονός ότι δεν είχε προσκομιστεί κανένα επίσημο δικαιολογητικό που να αποδεικνύει τους οικογενειακούς δεσμούς μεταξύ του Ε. και της Α., καθώς το μόνο έγγραφο που προσκομίστηκε προς τον σκοπό αυτόν, δηλαδή η βεβαίωση του ΑΜΕ, είχε εκδοθεί χωρίς σχετική εξουσιοδότηση. Στη συνέχεια, ο Υφυπουργός διαπίστωσε ότι δεν είχε προβληθεί καμία πειστική εξήγηση ως προς την αδυναμία προσκόμισης επίσημων δικαιολογητικών, καίτοι η Ερυθραία χορηγεί τέτοιου είδους έγγραφα, όπως ληξιαρχικές πράξεις θανάτου και πράξεις άσκησης κηδεμονίας, δελτία ταυτότητας ή και μαθητικά ή φοιτητικά δελτία ταυτότητας. Τέλος, ο Υφυπουργός πρόσθεσε ότι, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων αυτών, η αίτηση οικογενειακής επανένωσης μπορούσε να απορριφθεί χωρίς να διεξαχθεί κατ' ανάγκη συνέντευξη με τον Ε. ή με την Α., προκειμένου να αποδειχθεί ότι υφίσταται μεταξύ τους πραγματική οικογενειακή σχέση.
- 23 Η διοικητική ένσταση κατά της ανωτέρω απόφασης απορρίφθηκε με απόφαση της 27ης Οκτωβρίου 2016.
- 24 Κατά της απόρριψης της επίδικης στην κύρια δίκη αίτησης οικογενειακής επανένωσης ασκήθηκε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου προσφυγή ακυρώσεως, η δε επ' ακροατηρίου συζήτηση διεξήχθη στις 18 Μαΐου 2017. Στη συνέχεια, η υπόθεση ανατέθηκε εκ νέου σε δικαστικό σχηματισμό και στις 13 Σεπτεμβρίου 2017 διεξήχθη νέα επ' ακροατηρίου συζήτηση.
- 25 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι, κατά τη δεύτερη αυτή επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο Υφυπουργός δεν προέβαλε τις αντιρρήσεις του σχετικά με την ταυτότητα του Ε. και της Α., καθώς και με την ύπαρξη δεσμού αίματος μεταξύ των δύο αυτών προσώπων. Ομοίως, ο Υφυπουργός δεν προέβαλε την έλλειψη επίσημων δικαιολογητικών όσον αφορά την κηδεμονία του Ε. από την Α., καθώς, κατά το δίκαιο της Ερυθραίας, η κηδεμονία αυτή ανατίθεται αυτοδικαίως. Ως εκ τούτου, κατά το ίδιο δικαστήριο, τα μόνα στοιχεία που αμφισβητούνται ακόμη στην κύρια δίκη είναι εκείνα που αφορούν την έλλειψη ληξιαρχικών πράξεων θανάτου των βιολογικών γονέων του Ε. και τον πειστικό χαρακτήρα των εξηγήσεων που παρείχε συναφώς η Α.
- 26 Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες σχετικά με την ερμηνεία που πρέπει να δοθεί στο άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86 και διερωτάται, ειδικότερα, αν το κράτος μέλος είναι υποχρεωμένο να «εξετάζει άλλα αποδεικτικά στοιχεία [που αφορούν την ύπαρξη οικογενειακών δεσμών]», σε περίπτωση που ο πρόσφυγας δεν παρέχει καμία εύλογη εξήγηση για την αδυναμία του να προσκομίσει επίσημα δικαιολογητικά.
- 27 Το ίδιο δικαστήριο διερωτάται, ωστόσο, υπό το πρίσμα της απόφασης της 18ης Οκτωβρίου 2012, Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638, σκέψεις 53 έως 56), σχετικά με την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να απαντήσει σε ένα τέτοιο ερώτημα στην υπόθεση της κύριας δίκης, επισημαίνοντας ότι, καίτοι η περίπτωση της Α., η οποία έχει μόνον καθεστώς επικουρικής προστασίας, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της οδηγίας αυτής, οι εν λόγω διατάξεις έχουν καταστεί εφαρμοστέες άμεσα και ανεπιφύλακτα στην περίπτωση αυτή βάσει του ολλανδικού δικαίου.
- 28 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το rechtbank Den Haag zittingsplaats Haarlem (δικαστήριο Χάγης, μεταβατική έδρα Haarlem) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Είναι το Δικαστήριο, λαμβανομένων υπόψη του άρθρου 3, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας [2003/86] και της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 18ης Οκτωβρίου 2012, Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638), αρμόδιο να αποφανθεί επί προδικαστικών ερωτημάτων ολλανδικού δικαστηρίου σχετικών με την ερμηνεία διατάξεων της οδηγίας αυτής σε υπόθεση αφορώσα το δικαίωμα διαμονής μέλους της οικογένειας ατόμου το οποίο απολαύει του καθεστώτος επικουρικής προστασίας, αν στο ολλανδικό δίκαιο η οδηγία αυτή έχει κηρυχθεί ως έχουσα άμεση και άνευ όρων εφαρμογή επί ατόμων που απολαύουν του καθεστώτος επικουρικής προστασίας;

2) Έχει το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας [2003/86] την έννοια ότι απαγορεύει την απόρριψη αιτήσεως πρόσφυγα για οικογενειακή επανένωση για τον μοναδικό λόγο ότι αυτός δεν προσκομίζει με την αίτησή του επίσημα δικαιολογητικά που να αποδεικνύουν τους οικογενειακούς δεσμούς,

ή

μήπως έχει το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας [2003/86] την έννοια ότι απαγορεύει μεν την απόρριψη αιτήσεως πρόσφυγα για οικογενειακή επανένωση για τον μοναδικό λόγο ότι απουσιάζουν επίσημα δικαιολογητικά που να αποδεικνύουν τους οικογενειακούς δεσμούς, αλλά μόνον εφόσον αυτός εξήγησε με πειστικό τρόπο για ποιον λόγο δεν προσκόμισε αυτά τα δικαιολογητικά και για ποιον λόγο αδυνατεί επίσης να τα προσκομίσει εκ των υστέρων;»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

- 29 Το αιτούν δικαστήριο ζήτησε να εξεταστεί η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως κατά την επείγουσα προδικαστική διαδικασία του άρθρου 107 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.
- 30 Στις 23 Νοεμβρίου 2017, το πρώτο τμήμα του Δικαστηρίου αποφάσισε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να μη δεχθεί το αίτημα αυτό.
- 31 Ωστόσο, με διάταξη της 27ης Νοεμβρίου 2017, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου αποφάσισε να εκδικαστεί η υπό κρίση υπόθεση κατά προτεραιότητα, σύμφωνα με το άρθρο 53, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- 32 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν εάν το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, βάσει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, να ερμηνεύσει το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86 σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, στην οποία ένα δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί αιτήσεως οικογενειακής επανένωσης δικαιούχου επικουρικής προστασίας, όταν η διάταξη αυτή έχει καταστεί εφαρμοστέα σε μια τέτοια περίπτωση κατά τρόπο άμεσο και ανεπιφύλακτο βάσει του εθνικού δικαίου.
- 33 Το άρθρο 3, παράγραφος 2, στοιχείο γ', της οδηγίας 2003/86 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι η οδηγία αυτή δεν εφαρμόζεται όταν ο συντηρών είναι υπήκοος τρίτης χώρας και έχει λάβει άδεια διαμονής σε κράτος μέλος δυνάμει επικουρικών μορφών προστασίας, σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις, την εθνική νομοθεσία ή τις πρακτικές των κρατών μελών.
- 34 Επομένως, η οδηγία 2003/86 έχει την έννοια ότι δεν εφαρμόζεται σε υπηκόους τρίτης χώρας που είναι μέλη της οικογένειας δικαιούχου επικουρικής προστασίας, όπως η Α. (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, Κ και Β, C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 33).
- 35 Ωστόσο, από πάγια νομολογία του, προκύπτει ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφαινεται επί αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως που αφορά διατάξεις του δικαίου της Ένωσης σε περιπτώσεις στις οποίες, ακόμη και αν τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης δεν εμπίπτουν ευθέως στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου αυτού, οι διατάξεις του εν λόγω δικαίου έχουν εφαρμογή βάσει του εθνικού δικαίου λόγω παραπομπής του εθνικού δικαίου στο περιεχόμενο των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, Κ και Β, C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 36 Πράγματι, σε μια τέτοια περίπτωση, υπάρχει βέβαιο συμφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την ομοιόμορφη ερμηνεία των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, προκειμένου να αποφεύγονται στο μέλλον αποκλίνουσες ερμηνείες (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, Κ και Β, C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 37 Επομένως, η ερμηνεία από το Δικαστήριο διατάξεων του δικαίου της Ένωσης σε περιπτώσεις που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαιολογείται όταν το εθνικό δίκαιο προβλέπει την εφαρμογή τους κατά τρόπο άμεσο και ανεπιφύλακτο, προκειμένου να εξασφαλίζεται ομοιόμορφη αντιμετώπιση τόσο των εν λόγω καταστάσεων όσο και εκείνων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων αυτών (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, Κ και Β, C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 38 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο, το οποίο είναι το μόνο αρμόδιο να ερμηνεύσει το εθνικό δίκαιο στο πλαίσιο του συστήματος δικαστικής συνεργασίας που θεσπίζει το άρθρο 267 ΣΛΕΕ (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, Κ και Β, C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), διευκρίνισε ότι ο Ολλανδός νομοθέτης επέλεξε να επιφυλάξει στους υπαγόμενους στο καθεστώς επικουρικής προστασίας ευνοϊκότερη μεταχείριση έναντι της προβλεπόμενης από την οδηγία 2003/86, εφαρμόζοντας στην περίπτωσή τους τους κανόνες της εν λόγω οδηγίας για τους πρόσφυγες. Το εν λόγω δικαστήριο συνάγει εξ αυτού ότι είναι υποχρεωμένο, βάσει του ολλανδικού δικαίου, να εφαρμόσει το άρθρο 11, παράγραφος 2, της εν λόγω οδηγίας στην υπόθεση της κύριας δίκης.
- 39 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, όπως σημειώνει και η Ολλανδική Κυβέρνηση, η εν λόγω διάταξη κατέστη, δυνάμει του ολλανδικού δικαίου, εφαρμοστέα κατά τρόπο άμεσο και ανεπιφύλακτο σε περιπτώσεις όπως αυτή της υπόθεσης της κύριας δίκης και ότι υφίσταται, επομένως, βέβαιο συμφέρον της Ένωσης από την κρίση του Δικαστηρίου επί της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, Κ και Β, C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψη 38).
- 40 Ειδικότερα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, εφόσον πληρούται η προϋπόθεση για την οποία γίνεται λόγος στη σκέψη 37 της παρούσας απόφασης, είναι αρμόδιο να αποφαινεται και σε περιπτώσεις που εμπίπτουν σε ρητή εξαίρεση από το πεδίο εφαρμογής πράξης της Ένωσης (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, C και Α, C-257/17, EU:C:2018:876, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 41 Στο πλαίσιο αυτό, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου ευλόγως δεν μπορεί να εξαρτάται από το αν το πεδίο εφαρμογής της εφαρμοστέας διάταξης προσδιορίστηκε με θετική πρόβλεψη ή με πρόβλεψη ορισμένων περιπτώσεων που δεν εμπίπτουν στο πεδίο αυτό, καθόσον οι δύο αυτές νομοθετικές τεχνικές μπορούν να χρησιμοποιούνται αδιακρίτως (απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, C και Α, C-257/17, EU:C:2018:876, σκέψη 39).
- 42 Επιπλέον, όσον αφορά την επισήμανση του αιτούντος δικαστηρίου ότι οι αμφιβολίες του σχετικά με την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου απορρέουν από την απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2012, Nolan (C-583/10, EU:C:2012:638), τονίζεται ότι η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση εκείνη χαρακτηριζόταν από ιδιαιτερότητες που δεν απαντούν στην υπόθεση της κύριας δίκης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 7ης Νοεμβρίου 2018, C και Α, C-257/17, EU:C:2018:876, σκέψεις 41 έως 43).
- 43 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο, δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, να ερμηνεύσει το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86 σε περίπτωση όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, στην οποία το εθνικό δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί αιτήσεως οικογενειακής επανένωσης δικαιούχου επικουρικής προστασίας, εφόσον η διάταξη αυτή έχει καταστεί εφαρμοστέα σε μια τέτοια περίπτωση κατά τρόπο άμεσο και ανεπιφύλακτο, βάσει του εθνικού δικαίου.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

44 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν εάν το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, στην οποία συντηρούσα με καθεστώς επικουρικής προστασίας υπέβαλε αίτηση οικογενειακής επανένωσης υπέρ ανηλίκου του οποίου είναι η θεία και ισχυρίζεται ότι έχει την κηδεμονία, και ο οποίος διαμένει ως πρόσφυγας χωρίς οικογενειακούς δεσμούς σε τρίτη χώρα, απαγορεύει την απόρριψη της αίτησης αυτής αποκλειστικά και μόνον επειδή η συντηρούσα δεν προσκόμισε επίσημα δικαιολογητικά που να βεβαιώνουν τον θάνατο των βιολογικών γονέων του ανηλίκου και, συνεπώς, τον πραγματικό χαρακτήρα των οικογενειακών της δεσμών με αυτόν, και επειδή η εξήγηση με την οποία η συντηρούσα δικαιολόγησε την αδυναμία της να προσκομίσει τέτοια δικαιολογητικά δεν κρίθηκε πειστική από τις αρμόδιες αρχές αποκλειστικά και μόνο βάσει των διαθέσιμων γενικών πληροφοριών για την κατάσταση στη χώρα καταγωγής, χωρίς να ληφθούν υπόψη η συγκεκριμένη κατάσταση της συντηρούσας και του ανηλίκου και οι ιδιαίτερες δυσχέρειες που οι ίδιοι ισχυρίζονται ότι αντιμετώπισαν πριν και μετά τη φυγή τους από τη χώρα καταγωγής τους.

Σχετικά με τον επιδιωκόμενο από την οδηγία 2003/86 σκοπό

45 Υπενθυμίζεται συναφώς ότι ο σκοπός που επιδιώκεται με την οδηγία 2003/86 είναι να ευνοηθεί η οικογενειακή επανένωση και, επιπλέον, η παροχή προστασίας στους υπηκόους τρίτων χωρών, ιδίως στους ανηλικούς (πρβλ. απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 69).

46 Στο πλαίσιο αυτό, το άρθρο 4, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας επιβάλλει στα κράτη μέλη συγκεκριμένες θετικές υποχρεώσεις, στις οποίες αντιστοιχούν σαφώς καθορισμένα δικαιώματα. Τους επιβάλλει την υποχρέωση, στις περιπτώσεις που ορίζονται στην ίδια οδηγία, να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση ορισμένων μελών της οικογένειας του συντηρούντος, χωρίς να μπορούν να ασκήσουν τη διακριτική τους ευχέρεια (αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2006, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, C-540/03, EU:C:2006:429, σκέψη 60, και της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 70).

47 Στον αριθμό των μελών της οικογένειας του συντηρούντος των οποίων το κράτος μέλος υποχρεούται να επιτρέπει την είσοδο και τη διαμονή, όπως αναφέρεται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2003/86, περιλαμβάνονται «[τα] ανήλικ[α] τέκν[α], συμπεριλαμβανομένων των θετών τέκνων του συντηρούντος, όταν ο συντηρών έχει την επιμέλεια και την ευθύνη συντήρησης των τέκνων».

48 Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86, τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέπουν την επανένωση άλλων μελών της οικογένειας που δεν προβλέπονται από το άρθρο 4, εφόσον για τη συντήρησή τους υπεύθυνος είναι ο πρόσφυγας.

49 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διευκρίνισε ότι το ολλανδικό δίκαιο επιτρέπει την οικογενειακή επανένωση των κηδεμονουόμενων ανηλίκων με τους οποίους ο συντηρών διατηρεί πραγματικούς οικογενειακούς δεσμούς και ότι οι ολλανδικές αρχές υποχρεούνται να επιτρέπουν την οικογενειακή επανένωση, εφόσον υφίσταται πραγματική οικογενειακή σχέση μεταξύ του συντηρούντος και του κηδεμονουόμενου ανηλίκου.

50 Εν προκειμένω, εάν η Α. είναι, όπως ισχυρίζεται, κηδεμόνας του Ε., προκύπτει ότι η επίδικη στην κύρια δίκη αίτηση οικογενειακής επανένωσης είναι πιθανόν να εμπίπτει τουλάχιστον στην περίπτωση του άρθρου 10, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86 και ότι, αν κάτι τέτοιο αποδειχθεί, το ολλανδικό δίκαιο επιβάλλει στις ολλανδικές αρχές να επιτρέψουν τη ζητούμενη οικογενειακή επανένωση.

51 Ως εκ τούτου, για τους ίδιους λόγους με εκείνους που εκτίθενται στη σκέψη 38 της παρούσας απόφασης, πρέπει να θεωρηθεί ότι το άρθρο 11 της οδηγίας αυτής εφαρμόζεται, βάσει του ολλανδικού δικαίου, σε περιπτώσεις όπως η επίδικη στην κύρια δίκη.

Σχετικά με την εξέταση της αίτησης οικογενειακής επανένωσης που πρέπει να διεξάγουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές

52 Όσον αφορά την εξέταση που πρέπει να διεξάγουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές, προκύπτει τόσο από το άρθρο 5, παράγραφος 2, όσο και από το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86 ότι οι αρχές αυτές διαθέτουν διακριτική ευχέρεια ιδίως κατά την εξέταση της ύπαρξης οικογενειακών δεσμών, η δε εκτίμηση αυτή πρέπει να πραγματοποιείται με βάση το εθνικό δίκαιο (πρβλ. αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2006, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, C-540/03, EU:C:2006:429, σκέψη 59, και της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 74).

53 Ωστόσο, το περιθώριο εκτιμήσεως που αναγνωρίζεται στα κράτη μέλη δεν μπορεί να χρησιμοποιείται από αυτά κατά τρόπο που να θίγει τον σκοπό της οδηγίας 2003/86 και την πρακτική του αποτελεσματικότητας. Επιπλέον, όπως προκύπτει από την αιτιολογική της σκέψη 2, η οδηγία αναγνωρίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που κατοχυρώνονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) (πρβλ. απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψεις 74 και 75).

54 Επομένως, τα κράτη μέλη δεν οφείλουν απλώς να ερμηνεύουν το εθνικό τους δίκαιο κατά τρόπο σύμφωνο προς το δίκαιο της Ένωσης, αλλά και να μεριμνούν ώστε να μην ερμηνεύουν τις διατάξεις του παράγωγου δικαίου κατά τρόπο αντίθετο προς τα θεμελιώδη δικαιώματα που προασπίζει η έννομη τάξη της Ένωσης (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2006, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, C-540/03, EU:C:2006:429, σκέψη 105, της 23ης Δεκεμβρίου 2009, Detiček, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, σκέψη 34, και της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο κ.λπ., C 356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 78).

55 Ωστόσο, το άρθρο 7 του Χάρτη, το οποίο αναγνωρίζει το δικαίωμα για σεβασμό της ιδιωτικής ή οικογενειακής ζωής, πρέπει να ερμηνεύεται σε συνδυασμό με την υποχρέωση συνεκτίμησης του υπέρτατου συμφέροντος του παιδιού, το οποίο αναγνωρίζεται από το άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη, καθώς και με την αναγκαιότητα να διατηρεί κάθε παιδί τακτικές προσωπικές σχέσεις με τους δύο γονείς του, όπως διατυπώνεται στο άρθρο 24, παράγραφος 3, του Χάρτη (απόφαση της 27ης Ιουνίου 2006, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, C-540/03, EU:C:2006:429, σκέψη 58).

56 Επομένως, οι διατάξεις της οδηγίας 2003/86 πρέπει να ερμηνευθούν και να εφαρμοστούν υπό το πρίσμα του άρθρου 7 και του άρθρου 24, παράγραφοι 2 και 3, του Χάρτη, όπως προκύπτει, εξάλλου, από το γράμμα της αιτιολογικής σκέψης 2 και του άρθρου 5, παράγραφος 5, της οδηγίας αυτής, που επιβάλλουν στα κράτη μέλη να εξετάζουν τις εν λόγω αιτήσεις επανένωσης προς το συμφέρον των τέκνων τα οποία αφορούν και μεριμνώντας για τη διευκόλυνση της οικογενειακής ζωής (απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 80).

57 Συναφώς, απόκειται στις αρμόδιες εθνικές αρχές να προβαίνουν σε ισόρροπη και εύλογη εκτίμηση όλων των εμπλεκόμενων συμφερόντων, λαμβάνοντας ιδίως υπόψη τα συμφέροντα των τέκνων για τα οποία πρόκειται (απόφαση της 6ης Δεκεμβρίου 2012, Ο κ.λπ., C-356/11 και C-357/11, EU:C:2012:776, σκέψη 81).

58 Επιπλέον, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το άρθρο 17 της οδηγίας 2003/86, το οποίο επιβάλλει την εξατομικευμένη εξέταση των αιτήσεων επανένωσης (αποφάσεις της 9ης Ιουλίου 2015, Κ και Α, C-153/14, EU:C:2015:453, σκέψη 60, καθώς και της 21ης Απριλίου 2016, Khachab, C-558/14, EU:C:2016:285, σκέψη 43), εξέταση κατά την οποία πρέπει να συνεκτιμάται δεόντως υπόψη η φύση και η σταθερότητα των οικογενειακών δεσμών του προσώπου και η διάρκεια διαμονής του στο κράτος

μέλος, καθώς και η ύπαρξη οικογενειακών, πολιτιστικών ή κοινωνικών δεσμών με τη χώρα καταγωγής του (απόφαση της 27ης Ιουνίου 2006, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, C-540/03, EU:C:2006:429, σκέψη 64).

- 59 Ως εκ τούτου, απόκειται στις αρμόδιες εθνικές αρχές, κατά τη θέση σε εφαρμογή της οδηγίας 2003/86 και κατά την εξέταση των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης, να προβαίνουν ιδίως σε εξατομικευμένη εκτίμηση που να λαμβάνει υπόψη όλα τα στοιχεία που ασκούν επιρροή στη συγκεκριμένη περίπτωση και να δίνει, εφόσον χρειάζεται, ιδιαίτερη προσοχή στα συμφέροντα των εμπλεκόμενων τέκνων και στην προαγωγή της οικογενειακής ζωής. Ειδικότερα, περιστάσεις όπως η ηλικία των εμπλεκόμενων τέκνων, η κατάστασή τους στη χώρα καταγωγής τους και ο βαθμός εξάρτησής τους από γονείς μπορούν να επηρεάσουν την έκταση και το βάθος της απαιτούμενης εξέτασης (πρβλ. απόφαση της 27ης Ιουνίου 2006, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, C-540/03, EU:C:2006:429, σκέψη 56). Εν πάση περιπτώσει, όπως διευκρινίζεται στο σημείο 6.1. των κατευθυντήριων γραμμών, κανένα στοιχείο θεωρούμενο μεμονωμένα δεν μπορεί να οδηγεί αυτομάτως σε απόφαση.

Σχετικά με τις υποχρεώσεις που υπέχουν ο συντηρών και το μέλος της οικογένειας το οποίο αφορά η αίτηση οικογενειακής επανένωσης

- 60 Όσον αφορά τις υποχρεώσεις που υπέχουν ο συντηρών και το μέλος της οικογένειας το οποίο αφορά η αίτηση οικογενειακής επανένωσης, υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2003/86, μια τέτοια αίτηση πρέπει να συνοδεύεται, μεταξύ άλλων, από «δικαιολογητικά που αποδεικνύουν την οικογενειακή σχέση». Το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής διευκρινίζει ότι τα δικαιολογητικά αυτά πρέπει να έχουν «επίσημο» χαρακτήρα και ότι, ελλείψει αυτών, «το κράτος μέλος εξετάζει άλλα αποδεικτικά στοιχεία, τα οποία [...] αφορούν την ύπαρξη αυτών των δεσμών». Το δε άρθρο 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας αυτής ορίζει ότι, «[ε]φόσον αυτό κρίνεται απαραίτητο, προκειμένου να αποδειχθεί η ύπαρξη οικογενειακής σχέσης, τα κράτη μέλη μπορούν να πραγματοποιούν συνεντεύξεις με τον συντηρούντα και το μέλος ή τα μέλη της οικογένειάς του και να διενεργούν οποιαδήποτε άλλη έρευνα που κρίνουν αναγκαία».
- 61 Όπως, όμως, επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 57 και 71 των προτάσεών του, από τις διατάξεις αυτές απορρέει ότι τόσο ο συντηρών όσο και το μέλος της οικογένειάς του το οποίο αφορά η αίτηση οικογενειακής επανένωσης έχουν την υποχρέωση να συνεργάζονται με τις αρμόδιες εθνικές αρχές, ιδίως προκειμένου να διαπιστωθεί η ταυτότητά τους, η ύπαρξη μεταξύ τους οικογενειακών δεσμών και οι λόγοι που δικαιολογούν την αίτησή τους, πράγμα που συνεπάγεται ότι υπέχουν την υποχρέωση να προσκομίζουν, στο μέτρο του δυνατού, τα απαιτούμενα δικαιολογητικά και, εφόσον χρειάζεται, να παρέχουν τις εξηγήσεις και τις πληροφορίες που τους ζητούνται (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 14ης Σεπτεμβρίου 2017, Κ., C-18/16, EU:C:2017:680, σκέψη 38).
- 62 Επομένως, αυτή η υποχρέωση συνεργασίας συνεπάγεται ότι ο συντηρών ή το μέλος της οικογένειάς του το οποίο αφορά η αίτηση οικογενειακής επανένωσης προσκομίζουν όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που είναι κρίσιμα για την εκτίμηση του πραγματικού χαρακτήρα των οικογενειακών δεσμών τους οποίους προβάλλουν, αλλά και απαντούν στις ερωτήσεις και στα αιτήματα που τους απευθύνουν συναφώς οι αρμόδιες εθνικές αρχές, παραμένουν στη διάθεση των εν λόγω αρχών για συνεντεύξεις ή άλλες έρευνες και εξηγούν, εφόσον δεν μπορούν να προσκομίσουν επίσημα δικαιολογητικά που να αποδεικνύουν οικογενειακούς δεσμούς, τους λόγους για τους οποίους δεν είναι σε θέση να παράσχουν τα σχετικά έγγραφα.

Σχετικά με την εξέταση των προσκομισθέντων αποδεικτικών στοιχείων και των συναφών δηλώσεων

- 63 Όσον αφορά την εξέταση από τις αρμόδιες εθνικές αρχές του αποδεικτικού ή πειστικού χαρακτήρα των αποδεικτικών στοιχείων, των δηλώσεων ή των εξηγήσεων που παρέχονται από τον αιτούντα ή το μέλος της οικογένειάς του το οποίο αφορά η αίτηση οικογενειακής επανένωσης, η απαιτούμενη κατά

περίπτωση εκτίμηση επιβάλλει στις εν λόγω αρχές να λαμβάνουν υπόψη όλα τα στοιχεία που ασκούν επιρροή, συμπεριλαμβανομένης της ηλικίας, του φύλου, της εκπαίδευσης, της καταγωγής και της κοινωνικής θέσης του συντηρούντος ή του μέλους της οικογένειάς του, καθώς και τις συγκεκριμένες πολιτισμικές παραμέτρους, όπως αναφέρει ειδικότερα και το σημείο 6.1.2 των κατευθυντήριων γραμμών.

- 64 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 65, 66, 77, 79 και 81 των προτάσεών του, προκύπτει ότι τα στοιχεία, οι δηλώσεις και οι εξηγήσεις που παρέχονται πρέπει, αφενός, να αξιολογούνται αντικειμενικά με βάση σχετικές πληροφορίες τόσο γενικές όσο και ειδικές, αντικειμενικές, αξιόπιστες, ακριβείς και επικαιροποιημένες σχετικά με την κατάσταση στη χώρα καταγωγής, συμπεριλαμβανομένης, μεταξύ άλλων, της κατάστασης της νομοθεσίας και του τρόπου εφαρμογής της, της λειτουργίας των διοικητικών υπηρεσιών και, εφόσον χρειαστεί, της ύπαρξης ελλείψεων που επηρεάζουν ορισμένες περιοχές ή ορισμένες ομάδες προσώπων της χώρας αυτής.
- 65 Αφετέρου, οι εθνικές αρχές θα πρέπει να λαμβάνουν επίσης υπόψη την προσωπικότητα του συντηρούντος ή του μέλους της οικογένειάς του το οποίο αφορά η αίτηση οικογενειακής επανένωσης, τη συγκεκριμένη κατάσταση στην οποία βρίσκονται και τις ιδιαίτερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, έτσι ώστε οι ενδεχόμενες απαιτήσεις όσον αφορά την αποδεικτική ισχύ ή τον πειστικό χαρακτήρα των στοιχείων που προσκομίζει ο συντηρών ή το μέλος της οικογένειάς του, προς στοιχειοθέτηση ιδίως της αδυναμίας προσκομίσεως επίσημων δικαιολογητικών που να αποδεικνύουν τους οικογενειακούς δεσμούς, να είναι σύμφωνες με την αρχή της αναλογικότητας και να εξαρτώνται από τη φύση και τον βαθμό των δυσκολιών στις οποίες είναι εκτεθειμένα τα συγκεκριμένα πρόσωπα.
- 66 Πράγματι, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 8 της οδηγίας 2003/86, η κατάσταση των προσφύγων χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, εξαιτίας των λόγων που τους υποχρέωσαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους και που τους εμποδίζουν να διεξάγουν εκεί κανονικό οικογενειακό βίο. Όπως διευκρινίζεται και στο σημείο 6.1.2. των κατευθυντήριων γραμμών, η ιδιαίτερη κατάσταση των προσφύγων σημαίνει ότι είναι συχνά αδύνατο ή επικίνδυνο για τους πρόσφυγες ή για τα μέλη της οικογένειάς τους να προσκομίσουν επίσημα έγγραφα ή να έρθουν σε επαφή με τις διπλωματικές ή προξενικές αρχές της χώρας καταγωγής τους.
- 67 Επιπλέον, από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, αν ο συντηρών αθετήσει προδήλως το καθήκον συνεργασίας του ή αν καταστεί σαφές από τα αντικειμενικά στοιχεία τα οποία έχουν στη διάθεσή τους οι αρμόδιες εθνικές αρχές ότι η αίτηση οικογενειακής επανένωσης έχει υποβληθεί με πρόθεση εξαπάτησης, οι εν λόγω εθνικές αρχές δύνανται κατά νόμο να την απορρίψουν.
- 68 Αντιστρόφως, αν δεν συντρέχουν τέτοιες περιστάσεις, η έλλειψη επίσημων δικαιολογητικών που βεβαιώνουν τους οικογενειακούς δεσμούς, καθώς και ο ενδεχομένως μη πειστικός χαρακτήρας των παρεχόμενων σχετικών εξηγήσεων πρέπει να θεωρούνται ως απλά στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εξατομικευμένη εκτίμηση όλων των στοιχείων που ασκούν επιρροή στην επίδικη υπόθεση και δεν απαλλάσσουν τις αρμόδιες εθνικές αρχές από την υποχρέωσή τους, βάσει του άρθρου 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86, να λαμβάνουν υπόψη άλλα αποδεικτικά στοιχεία.
- 69 Ειδικότερα, όπως υπενθυμίζεται στο σημείο 6.1.2. των κατευθυντήριων γραμμών, το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας αυτής ορίζει σαφώς, χωρίς να αφήνει συναφώς περιθώριο εκτιμήσεως, ότι η έλλειψη δικαιολογητικών δεν μπορεί να αποτελεί τον μόνο λόγο για την απόρριψη μιας αίτησης και υποχρεώνει τα κράτη μέλη, σε τέτοιες περιπτώσεις, να λαμβάνουν υπόψη άλλα στοιχεία που αποδεικνύουν την ύπαρξη οικογενειακών δεσμών.

Σχετικά με το αν η εξέταση από τον Υφυπουργό της επίμαχης στην κύρια δίκη αίτησης ήταν σύμφωνη προς τις απαιτήσεις της οδηγίας 2003/86

- 70 Στην προκείμενη περίπτωση, με τις αποφάσεις του της 12ης Μαΐου 2016 και της 27ης Οκτωβρίου 2016, ο Υφυπουργός έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι η Α. δεν είχε προσκομίσει κανένα επίσημο δικαιολογητικό σχετικά με τον θάνατο των γονέων του Ε. και την ιδιότητα της ίδιας ως κηδεμόνα του ανηλίκου, ούτε παρείχε πειστική εξήγηση ως προς την αδυναμία της να προσκομίσει τέτοια δικαιολογητικά, ενώ, κατά τον Υφυπουργό, υπήρχε η δυνατότητα χορήγησης τέτοιου είδους εγγράφων στην Ερυθραία.
- 71 Δεν αμφισβητείται, ωστόσο, ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 13ης Σεπτεμβρίου 2017 ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ο Υφυπουργός δεν προέβαλε την αντίρρηση που είχε διατυπώσει όσον αφορά την έλλειψη επίσημων δικαιολογητικών σχετικών με την ιδιότητα της Α. ως κηδεμόνα του Ε., αφότου διαπίστωσε ότι, κατά το δίκαιο της Ερυθραίας, η κηδεμονία αυτή ανατίθεται αυτοδικαίως.
- 72 Κατά συνέπεια, η απόφαση που απέρριψε την επίδικη αίτηση οικογενειακής επανένωσης στηρίζεται πλέον αποκλειστικά στην έλλειψη ληξιαρχικών πράξεων θανάτου των βιολογικών γονέων του Ε. και στον μη πειστικό χαρακτήρα των εξηγήσεων που παρείχε συναφώς η Α.
- 73 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Δικαστηρίου, η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι ήταν αναγκαίο να αποδειχθεί ο θάνατος των βιολογικών γονέων του Ε., προκειμένου να αποκλειστεί το ενδεχόμενο απαγωγής τέκνου ή και διακίνησης ανθρώπων.
- 74 Όμως, υπό την επιφύλαξη της επαλήθευσης από το αιτούν δικαστήριο, πρέπει να θεωρηθεί, κατ' αρχάς, ότι από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν προκύπτει καμία παράβαση του καθήκοντος συνεργασίας εκ μέρους της Α.. Ειδικότερα, δεν αμφισβητείται ότι η τελευταία απάντησε σε όλες τις ερωτήσεις που της υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας από τον Υφυπουργό και, ειδικότερα, ότι εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους η ίδια και ο Ε. βρίσκονταν, κατά την ίδια, σε αδυναμία να προσκομίσουν τα ζητούμενα από τις εν λόγω αρχές επίσημα δικαιολογητικά που θα πιστοποιούσαν τους οικογενειακούς τους δεσμούς.
- 75 Ως προς το τελευταίο αυτό σημείο, όπως προκύπτει από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο, η Α. υποστήριξε κατ' αρχάς ότι η έκδοση ληξιαρχικών πράξεων θανάτου στην Ερυθραία δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα του ληξιαρχείου της Asmara (Ερυθραία), αλλά σε εκείνη των τοπικών διοικητικών αρχών, η διαδικασία ενώπιον των οποίων διαφέρει σημαντικά αναλόγως της περιοχής. Στη συνέχεια, η Α. επισήμανε ότι δεν διέθετε ποτέ τέτοια έγγραφα, διότι καταγόταν από ένα μικρό χωριό, ότι δεν έβγαινε από το σπίτι της παρά μόνο σε περίπτωση ανάγκης και ότι δεν ήταν σύνηθες να κατέχει κάποιος ληξιαρχική πράξη θανάτου. Τέλος, ισχυρίστηκε ότι ήταν αδύνατο να αποκτήσει σήμερα τα έγγραφα αυτά, καθόσον η ίδια και ο Ε. είχαν εγκαταλείψει παράνομα την Ερυθραία, και ότι, επομένως, η αίτηση χορήγησης τέτοιων εγγράφων μέσω γνωστών τους στην περιοχή θα τους εξέθετε ενδεχομένως σε «ενέργειες της διασποράς» και θα έθετε την οικογένειά τους που παρέμεινε στην Ερυθραία αντιμέτωπη με κινδύνους, συμπεριλαμβανομένου του κινδύνου να υποχρεωθούν να καταβάλουν «φόρο διασποράς».
- 76 Δεύτερον, από την ίδια δικογραφία προκύπτει ότι, καίτοι ο Υφυπουργός έλαβε υπόψη, για την εξέταση του πειστικού χαρακτήρα των εξηγήσεων που παρέσχε η Α., γενικές πληροφορίες που ήταν διαθέσιμες για την κατάσταση στην Ερυθραία, εντούτοις δεν προκύπτει σαφώς ότι έλαβε υπόψη τον τρόπο εφαρμογής της σχετικής νομοθεσίας ούτε το γεγονός ότι η λειτουργία των ληξιαρχείων στη χώρα αυτή εξαρτάται, ενδεχομένως, από διαφορετικές τοπικές συνθήκες. Επιπλέον, από τη δικογραφία αυτή δεν κατέστη δυνατόν να διαπιστωθεί εάν και κατά πόσον έλαβε υπόψη την προσωπικότητα και τη συγκεκριμένη κατάσταση της Α. και του Ε., καθώς και τις ιδιαίτερες δυσκολίες που αντιμετώπισαν, κατά τα λεγόμενά τους, πριν και μετά τη φυγή τους από τη χώρα καταγωγής τους.

- 77 Τρίτον, κανένα στοιχείο της δικογραφίας που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν καταδεικνύει ότι ο Υφυπουργός έλαβε υπόψη την ηλικία του Ε., την κατάσταση του ως πρόσφυγα στο Σουδάν, χώρα στην οποία, κατά τις πληροφορίες που έδωσε η Α., έχει τοποθετηθεί σε ανάδοχη οικογένεια χωρίς κανέναν οικογενειακό δεσμό, ή το μείζον συμφέρον του τέκνου αυτού, όπως αναδεικνύεται υπό τις περιστάσεις αυτές. Αν όμως αποδεικνύονταν αληθείς οι ισχυρισμοί της Α., η αποδοχή της επίδικης αίτησης οικογενειακής επανένωσης θα ήταν ενδεχομένως ο μόνος τρόπος να εξασφαλιστεί ότι ο Ε. θα μπορούσε να μεγαλώσει σε οικογενειακό περιβάλλον. Όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 59 της παρούσας απόφασης, τέτοιες περιστάσεις μπορούν να επηρεάσουν την έκταση και το βάθος της απαιτούμενης εξέτασης.
- 78 Οι εθνικές αρχές έχουν βεβαίως δικαίωμα να προβούν σε ενέργειες προκειμένου να εντοπίσουν τις αιτήσεις οικογενειακής επανένωσης που υποβάλλονται με πρόθεση εξαπάτησης, στο πλαίσιο απαγωγής τέκνων ή και διακίνησης ανθρώπων, όπως ορθώς υποστηρίζει η Ολλανδική Κυβέρνηση, αλλά το γεγονός αυτό δεν απαλλάσσει τις εν λόγω αρχές από την υποχρέωση να λαμβάνουν υπόψη το μείζον συμφέρον ενός τέκνου που μπορεί να βρίσκεται σε συνθήκες όπως αυτές που περιέγραψε η Α.
- 79 Επιπλέον, η μη προσκόμιση ληξιαρχικής πράξης θανάτου των βιολογικών γονέων και ο μη πειστικός χαρακτήρας των εξηγήσεων που δόθηκαν προκειμένου να δικαιολογηθεί η έλλειψη αυτή δεν οδηγούν αφ' εαυτών στο συμπέρασμα ότι μια αίτηση οικογενειακής επανένωσης υποβάλλεται κατ' ανάγκη στο πλαίσιο απαγωγής τέκνου ή διακίνησης ανθρώπων. Από το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86, σύμφωνα με το οποίο το κράτος μέλος λαμβάνει υπόψη και άλλα αποδεικτικά στοιχεία όσον αφορά την ύπαρξη οικογενειακών δεσμών και δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά στην έλλειψη δικαιολογητικών εγγράφων, όπως ερμηνεύεται υπό το πρίσμα του άρθρου 7 και του άρθρου 24, παράγραφοι 2 και 3, του Χάρτη, προκύπτει ότι, αναλόγως των περιστάσεων της υπόθεσης, οι εθνικές αρχές ενδέχεται να υποχρεούνται να προβούν σε αναγκαίες συμπληρωματικές εξακριβώσεις, όπως η διεξαγωγή συνέντευξης με τον συντηρούντα, προκειμένου να αποκλείσουν την ύπαρξη τέτοιων φαινομένων.
- 80 Στο αιτούν δικαστήριο, το μόνο που έχει άμεση γνώση της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του, απόκειται να διαπιστώσει, αφού λάβει υπόψη τα στοιχεία που εκτίθενται στις ανωτέρω σκέψεις, αν η εξέταση από τον Υφυπουργό της επίδικης στην κύρια δίκη αίτησης είναι σύμφωνη με τις απαιτήσεις της οδηγίας 2003/86.
- 81 Κατόπιν των ως άνω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές στην υπόθεση της κύριας δίκης, στην οποία συντηρούσα με καθεστώς επικουρικής προστασίας υπέβαλε αίτηση οικογενειακής επανένωσης υπέρ ανηλίκου του οποίου είναι θεία και, όπως ισχυρίζεται, και κηδεμόνας, και ο οποίος διαμένει ως πρόσφυγας και χωρίς οικογενειακό δεσμό σε τρίτη χώρα, απαγορεύει την απόρριψη της αίτησης αυτής για τον λόγο και μόνον ότι η συντηρούσα δεν προσκόμισε τα επίσημα δικαιολογητικά που θα βεβαίωναν τον θάνατο των βιολογικών γονέων του ανηλίκου και, ως εκ τούτου, τον πραγματικό χαρακτήρα των οικογενειακών δεσμών της με αυτόν, και ότι η εξήγηση που έδωσε η συντηρούσα προκειμένου να δικαιολογήσει την αδυναμία της να προσκομίσει τέτοια δικαιολογητικά κρίθηκε μη πειστική από τις αρμόδιες αρχές αποκλειστικά και μόνο βάσει των διαθέσιμων γενικών πληροφοριών για την κατάσταση στη χώρα καταγωγής, χωρίς να ληφθεί υπόψη η συγκεκριμένη κατάσταση της συντηρούσας και του ανηλίκου, καθώς και οι ιδιαίτερες δυσκολίες που αντιμετώπισαν, κατά τα λεγόμενά τους, πριν και μετά τη φυγή τους από τη χώρα καταγωγής τους.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 82 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπíπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αρμόδιο, δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, να ερμηνεύσει το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, σε περίπτωση όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, στην οποία το εθνικό δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί αιτήσεως οικογενειακής επανένωσης ατόμου στο οποίο έχει αναγνωρισθεί το καθεστώς επικουρικής προστασίας, εφόσον η διάταξη αυτή έχει καταστεί εφαρμοστέα σε μια τέτοια περίπτωση κατά τρόπο άμεσο και ανεπιφύλακτο, βάσει του εθνικού δικαίου.
- 2) Το άρθρο 11, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/86 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι, υπό περιστάσεις όπως αυτές στην υπόθεση της κύριας δίκης, στην οποία συντηρούσα με καθεστώς επικουρικής προστασίας υπέβαλε αίτηση οικογενειακής επανένωσης υπέρ ανηλίκου του οποίου είναι θεία και, όπως ισχυρίζεται, και κηδεμόνας, και ο οποίος διαμένει ως πρόσφυγας και χωρίς οικογενειακό δεσμό σε τρίτη χώρα, απαγορεύει την απόρριψη της αίτησης αυτής για τον λόγο και μόνον ότι η συντηρούσα δεν προσκόμισε τα επίσημα δικαιολογητικά που θα βεβαίωναν τον θάνατο των βιολογικών γονέων του ανηλίκου και, ως εκ τούτου, τον πραγματικό χαρακτήρα των οικογενειακών δεσμών της με αυτόν, και ότι η εξήγηση που έδωσε η συντηρούσα προκειμένου να δικαιολογήσει την αδυναμία της να προσκομίσει τέτοια δικαιολογητικά κρίθηκε μη πειστική από τις αρμόδιες αρχές αποκλειστικά και μόνο βάσει των διαθέσιμων γενικών πληροφοριών για την κατάσταση στη χώρα καταγωγής, χωρίς να ληφθεί υπόψη η συγκεκριμένη κατάσταση της συντηρούσας και του ανηλίκου, καθώς και οι ιδιαίτερες δυσκολίες που αντιμετώπισαν, κατά τα λεγόμενά τους, πριν και μετά τη φυγή τους από τη χώρα καταγωγής τους.

(υπογραφές)